

1. UVODNA RAZMATRANJA

1.1. Problem istraživanja

Reforma krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj rezultirala je donošenjem novog Zakona o krivičnom postupku (u daljem tekstu ZKP). Stupanjem na snagu pomenutog zakona 01.jula.2003. godine dolazi do napuštanja koncepta istražnog sudije i uspostavlja se nova uloga tužioca. Vođenje istrage se u potpunosti povjerava tužiocu, stoje dovelo do određenih reperkusija na rad ovlašćenih službenih lica (u daljem tekstu O S L).

Ovaj rad je pokušaj da se ukaže i objasni novi koncept istrage, ulogu tužioca i OS L u istrazi, njihova prava i obaveze i nadzorna funkcija tužioca nad radom OS L.

Saradnja policije i tužilaštva u suzbijanju kriminaliteta ima odlučujuću ulogu u ukupnom suprotstavljanju kriminalitetu, što posebno dolazi do izražaja u krivičnim sistemima u kojima je uspostavljen tužilački koncept istrage. Policija i tužilaštvo kao aktivni subjekti istrage, zasnovane na principu jasnog razganičenja ovlašćenja i nadležnosti, kroz saradnju i koordinaciju, trebalo bi da daju pun doprinos u otkrivanju i istrazi krivičnih djela. Dosadašnja praksa tužilačkog koncepta istrage u Republici Srpskoj i BiH (preko pet godina) ukazuje da je došlo do značajnog objedinjavanja policijske i tužilačke aktivnosti, što je u dobroj mjeri povećalo efikasnost ovih organa u suzbijanju kriminaliteta. Ipak, identifikovani su i brojni problemi koji su se reflektovali u ovom konceptu istarage, a koji se prije svega ispoljavaju u neposrednoj saradnji policije i tužilaštva u konkretnim krivičnim predmetima. Zbog toga je nužno iznalaženje adekvatnih rješenja kako bi se prevazišli identifikovani problemi, a saradnja policije i tužilaštva podigla na veći nivo, što je uslov efikasnog otkrivanja i istrage krivičnih djela.

Aktuelno procesno zakonodavstvo u BiH¹ i Republici Srpskoj² uvelo je dosta novih zakonskih rješenja, pri čemu je istraga u najvećoj mjeri izmjenjena uvođenjem tužilačkog koncepta istrage, za razliku od ranijeg sudskog istražnog postupka. Ovim procesnim rješenjima je nadležnost za sprovođenje istražnog postupka data u cjelosti tužiocu. Uloga ovlašćenih službenih lica je takođe izmijenjena, te je dokazima pribavljenim od strane ovlašćenih službenih lica u istražnom postupku dat validan dokazni karakter pod uslovom da su pribavljeni na zakonit način, čime je znatno ojačan položaj ovlašćenih službenih lica u istražnom postupku. Zapravo, putem policijskih struktura i drugih agencija za sprovođenje zakona, tužilaštvo nakon što je otkriveno krivično djelo i nakon stoje o tome

¹ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/05, 76/06, 27/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08. U Federaciji BiH primjenjuje se Zakon o krivičnom postupku F BiH, a u Brčko Distriktu BiH Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH.

² Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 50/03, 111/04, 115/04, 68/07.

izvješteno, putem naredbe o sprovođenju istrage jasno definiše koje radnje dokazivanja treba provesti i koje putem policije i drugih agencija implementira na terenu u cilju dokumentovanja krivičnog djela. Na taj način stvorena je normativna osnova za efikasniji krivični postupak, kroz veći stepen aktivnosti tužioca, u ovom nego u sudskom konceptu istrage, a što je u skladu sa njegovom osnovnom funkcijom krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela. Uz to, ovaj koncept istrage u saglasnosti je i sa načelom legaliteta krivičnog gonjenja koje obavezuje tužioca na pokretanje i vođenje krivičnog postupka kada su ispunjeni zakonski uslovi za to, kao i u skladu sa njegovom obavezom pružanja dokaza kojima dokazuje osnovanost optužnice koju zastupa. Pored veće uloge tužioca, povećava se uloga i policije, odnosno angažovanja policije uz nadzor i rukovođenje tužioca i sve veće opadanje značaja sudije kao subjekta preduzimanja istražnih radnji. Zapravo, tužilački koncept istrage je dominantan u savremenom krivičnom procesnom pravu, i to kako u komparativnim nacionalnim krivičnoprocesnim zakonodavstvima tako i pred međunarodnim krivičnim sudovima. Odnosno, slobodno se može konstatovati da on kao takav predstavlja trend.³

Otkrivanje, krivično gonjenje, procesuiranje i kažnjavanje učinilaca krivičnih djela veoma je složen proces, koji po svojoj prirodi iziskuje efikasnu i čvrstu saradnju između policije i tužilaštva. Dobrom saradnjom policije i tužilaca, kao i ostalih agencija za sprovođenje zakona, od momenta otkrivanja, preko istrage, te cijelim tokom trajanja krivičnog postupka, može se ostvariti efikasno procesuiranje i kažnjavanje učinilaca krivičnih djela. Zakonom o krivičnom postupku utvrđena su pravila krivičnog postupka po kojima su dužni postupati sudovi, tužilac i drugi učesnici kada postupaju u krivičnim stvarima. Iz zakonom utvrđenih pravila proizilaze i međusobne obaveze i saradnja između policije, odnosno, ovlašćenih službenih lica i tužilaca. Analizom djelovanja policije i tužilaca u protekloj periodu primjene važećih propisa mogu se konstatovati određene dobre, kao i loše karakteristike novog modela istrage⁴: prvo, dobra iskustva su: legalitet prikupljanja i procjene početnih podataka se podiže na viši nivo učešćem tužilaštva u tom procesu, policija dobija novi kvalitet uz stručno učešće tužilaštva, skraćuje se vremenski rok istrage, policija ima suodgovornost zajedno sa tužilaštvom i dr; drugo, nedostaci u novom modelu su: policija gubi raniju samostalnost u radu,

³ Profesor Bejatović, dalje, navodi još neke prednosti tužilačkog koncepta istrage, kao što su: adekvatniji način regulisanja odgovornosti za neefikasnost istrage, usaglašavanje krivičnoprocesnog zakonodavstva sa savremenim komparativnim krivičnoprocesnim zakonodavstvom i međunarodnim krivičnim pravom, smanjenje mogućnosti nepotrebnog ponavljanja dokaza do kojeg dolazi u sudskom konceptu istrage, pravna priroda istrage koja nije sudska već tužilačko policijska delatnost. U. Bejatović, S.: Poželjni pravac okončanja reforme krivičnoprocesnog zakonodavstva Srbije, Pravni informator, br. 12/2007, Beograd, 2007.

⁴ Matijević, M., Mitrović, D.: Tužilačka istraga u funkciji efikasnog otkrivanja tamne brojke kriminaliteta, Pravna riječ, br. 12/2007, Banja Luka, 2007, str. 128-129.

policija gubi raniju operativnost u realizaciji kriminalističko-operativnih radnji, uključivanjem odbrane u svim fazama postupka, značajno se umanjuje efikasnost policijsko-tužilačke aktivnosti, itd.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja opredjeljuje naslovljena tema Tužilačko – policijsko postupanje po prijavi o krivičnom djelu i učiniocu¹ i može se definisati na sledeći način: *Koji su to praktični problemi u postupanju policije i tužilaštva po prijavi o krivičnom djelu i učiniocu i kako se mogu prevazići?*

Predmet istraživanja, pored uvodnog i zaključnog djela, sistematizovan je u šest djelova rada, koji su potom razrađivani u više podjelova. U prvom djelu rada Zakonski okvir saradnje policije i tužilaštva u Republici Srpskoj i BiH sagledani su aspekti angažovanja tužioca i policije prema važećim pozitivnim pravnim propisima. U drugom djelu rada Prava, obaveze i uloga tužioca i ovlaštenog službenog lica i u istrazi, razmatrana je uloga tužioca i ovlašćenog službenog lica u istrazi prema važećim zakonskim propisima. Treći dio rada Komparativni pravni prikaz odnosa policije i tužilaštva u zemljama Evropske unije ukazano je kako je ova oblast uređena u zemljama Evropske unije. Četvrti dio Postupak po prijavi podnesenoj tužiocu od strane pravnih i fizičkih lica, tiče se konkretnih oblika saradnje policije i tužilaštva u istrazi. Peti dio rada Po prijavi -obavještenju tužioca o osnovama sumnje da je izvršeno krivično djelo nepoznatog učinioca, tiče se konkretnih postupaka u ovim slučajevima. Na kraju u šestom djelu rada Problemi u saradnji policije i tužilaštva u Republici Srpskoj i BiH prijedlozi za njihovo rješavanje, ukazano je na neke probleme u saradnji policije i tužilaštva i predlozima za njihovo prevazilaženje.

Predmet istraživanja je iz oblasti društvenih nauka i teorijski pripada većem broju naučnih disciplina, a prije svega se odnosi na kriminalistiku, krivično materijalno i procesno pravo, kriminologiju, i njima srodnim disciplinama, pa se može reći da je predmet istraživanja interdisciplinarnog karaktera.

Predmet istraživanja obuhvata vremenski period od 2003. godine kada je zakonski regulisana saradnja policije i tužilaštva u istrazi, prema važećem Zakonu o krivičnom postupku.

1.3. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je uspostava boljih mehanizama u postupanju tužioca i policije kroz obrađivanje teme "Tužilačko – policijsko postupanje po prijavi o krivičnom djelu i učiniocu", na osnovu iskustava i problema koji prate rad policije i tužioca po navedenoj oblasti.

Nastojanja su da se ukaže na zakonsku regulativu, iskustva i probleme koji se u praksi najčešće pojavljuju prilikom obavještanja tužioca o počinjenom krivičnom djelu, gdje se kao glavni problem

javlja nesprovođenje određenih policijskih radnji radi utvrđivanja osnova sumnje prije obavještanja tužioca o krivičnom djelu, te ne obavještanje tužioca o događaju kod kojih može postojati osnov sumnje da je to djelo ustvari krivično djelo, kao i postupanje u slučajevima krivičnih djela po NN.

1.4. Hipoteza

Cilj teorijskog i praktičnog istraživanja u radu predstavljaju dva aspekta rada policije i tužilaštva u vezi sa prijavljivanjem krivičnih djela i učinilaca. U tom smislu se mogu postaviti i hipoteze u konkretnom istraživanju, i to:

1. Prijave o krivičnom djelu i učiniocu se češće dostavljaju policiji,
2. Prijave o krivičnom djelu i učiniocu se dostavljaju tužilaštvu od strane prijavilaca koji nemaju dovoljno povjerenja u policiju

U istraživanju se polazi od hipoteze da postoje određeni praktični problemi u postupanju tužilaštava i policije po prijavi o krivičnom djelu i učiniocu, odnosno da li su nova zakonska rješenja rezultirala da se krivična djela i učinioци više prijavljuju tužilaštvu ili policiji i da li je došlo do veće otkrivenosti krivičnih djela po NN učiniocu.

Naime, aktuelna istraga je tužilačka istraga, što znači da tužilac ima isključivo pravo na pokretanje i vođenje istrage, kao i obavezu donošenja naredbe o sprovođenju istrage u slučajevima izvršenja krivičnog djela po NN učiniocu. Takođe, ovlašćena službena lica policije imaju aktivnu ulogu u istrazi, pri čemu njihove aktivnosti moraju biti pod nadzorom tužioca, kako bi dokazi pribavljeni od strane policije bili zakoniti i mogli se koristiti u daljem postupku. Međutim, u praksi su uočeni brojni problemi u realizaciji istrage, te je neophodno njihovo prevazilaženje, radi što uspješnije istrage.

1.5. Metode istraživanja

Istraživački pristup je uslovljen definisanim problemom istraživanja, kao i definisanim ciljevima i hipotezama istraživanja, te je pri razmatranju istraživanja primenjeno niz opštih i posebnih naučnih metoda. Planirano istraživanje zasnovano je na analizi svih relevantnih izvora iz kojih su dobijena saznanja o suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu primenom savremenih metoda otkrivanja i istrage krivičnih dela organizovanog kriminaliteta.

Podaci prikupljeni metodom analize sadržaja i komparativnim metodom kombinovani su sa statističkom metodom i posebnim naučnim metodama i čine iskustvenu građu, koja se koristila u postupku zaključivanja i verifikacije hipoteze.